

USÛLDEN YÖNTEME:

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN EDEBİYAT TARİHÇİLİĞİ

EDİTÖRLER

SERVET GÜNDOĞDU

KAAN KURT

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0196
Edebiyat: 044

USÙLDEN YÖNTEME:
MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN
EDEBİYAT TARİHÇİLİĞİ
EDİTÖRLER:
SERVET GÜNDOĞDU
KAAN KURT

Proje Editörü
Dr. Hazal Bozyer

Sayfa Uygulama
Büşra Arbay

Kapak Görseli
Faruk Özcan

Son Okuma
Ergin Ali

VakıfBank Kùltür Yayınları
Büyükdere Caddesi
No: 97 – Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2023

ISBN 978-625-6385-06-1

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi
Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Ocak 2023

USÛLDEN YÖNTEME

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN
EDEBİYAT TARİHÇİLİĞİ

EDİTÖRLER
SERVET GÜNDOĞDU
KAAN KURT

SERVET GÜNDOĞDU

Servet Gündoğdu (1985). Almanya'nın Köln Üniversitesi'nde misafir araştırmacı ve öğretim görevlisidir. 2012'de yüksek lisans; 2018'de doktora tezlerini Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde savundu. ABD'nin Washington Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulundu. Samsun Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde kurucu bölüm başkanı ve öğretim üyesi olarak çalıştı. Ayrıca Samsun Üniversitesi'nde Düşünce ve Sanat Çalışmaları Merkezi (DÜSAM) kurucu müdürlük görevini yürüttü. *Çağdaş Türkiye'de Muhafazakâr Sanat Sorunu; Perspektifler ve Diyaloglar* (2013), *Huzur ve Ulysses'te Derin Semantik Olarak Zaman Sorunu* (2019), *Walter G. Andrews Kitabı; Osmanlı Şiiri İçin Bir Deniz Feneri* (Atiye Gülfer Gündoğdu ile, 2019) ve *Mimesis, İfade ve Gösterge: Şiirin Özgünlüğü Bağlamında Poetika Sorunu* (2021) yayımlanmış kitaplarıdır. *Nesir: Edebiyat Araştırmaları Dergisi*'nin genel yayın yönetmenidir. Modern Türk edebiyatı ve edebî düşünce üzerine yaptığı çalışmalar çeşitli dergilerde yayımlanmaktadır.

KAAN KURT

İstanbul Şehir Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı ve Sosyoloji bölümlerinden lisans derecesini aldı. 2017-2020 yılları arasında Bilkent Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamladı ve Türkçe derslerinin okutmanlığını yaptı. Yazmış olduğu yüksek lisans tezi Çiğdem Barçan Tansel Tez Ödülü'ne layık görüldü. Akademik ve akademik olmayan birçok dergide yazıları yayımlandı. Ulusal ve uluslararası sempozyumlarda akademik tebliğler sundu. *Nesir* dergisinde editörlük görevini sürdürmekte, Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde doktora eğitimine devam etmektedir. Aynı zamanda Samsun Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Edebiyatı Dizgeye Getirmek: Köprülü'nün İlk Darbesi Olarak "Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl"	17
Selim Sırrı Kuru	
Köprülü'nün "Usûl" Makalesi Bağlamında "Belirlenmiş Anlam Kodlarını Tartışmaya Açmak" ve Türkiye'de Edebiyat Bilimi	31
Şaban Sağlık	
Edebiyat Tarihi Yazımında Yöntem Sorunsalı: Usûl mü, Ulus mu?	63
Günil Özlem Ayaydın Cebe	
Usûl ve Menşe: Fuad Köprülü'nün Yazılarında Edebiyat Tarihi	89
Alphan Akgül	
Köprülü ve Jauss'ta Edebiyat Tarihi Yazımı ve Alımlama Sorunu	109
Atiye Gülfer Gündoğdu	
M. Fuad Köprülü'nün "Klasik Edebiyat" Estetiğine Dair Eleştirilerine Bir Cevap	131
Mustafa Uğur Karadeniz	
Köprülü'nün Usûlünün "Öteki"leri: Küberâ ve "Yabancı" Tesirler	149
Mustafa Altuğ Yayla	
Köprülü'nün Edebiyat Tarihi Yaklaşımında Metinlerarasılık	161
Kaan Kurt	

Köprülü'nün Edebî Topos'unda Müphemiyet Olgusu:
Tarih ve Yorum 185
Servet Gündoğdu

Ekler

“Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl”, Köprülüzâde Mehmed Fuad
1913 Tarihli Orijinal Metin 203

“Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl”, Köprülüzâde Mehmed Fuad 253
Çeviriyazı: Atiye Gülfer Gündoğdu

Köprülü'nün Usûl Makalesini Tanımak: Usûl'ün İlk Basımı ile Yeni Harfli
Basımı Üzerine Bir Karşılaştırma 307
Atiye Gülfer Gündoğdu

“Türk Edebiyatı Tarihinde Yöntem”, Mehmed Fuad Köprülü 335
Sadeleştiren: Kaan Kurt

1913 Tarihli Orijinal Metnin Latinizasyonu İçin Dizin 389
Hazırlayan: Kaan Kurt

SUNUŞ

Mehmed Fuad Köprülü, Türkiye'deki edebiyat tarihi yazımı ve Türkoloji çalışmaları için bir başlangıç noktasını teşkil eder. O, Türk edebiyatı çalışmalarını bilimsel bir zemine oturtması ve diğer disiplinlerle ilişkisini kurması, modern edebiyat tarihi yazımının Türkiye'deki ilk örneklerini vermesi bakımından alanında kurucu bir isimdir. Ortaya koyduğu çalışmalar ve yöntemler, kendisinden sonraki edebiyat araştırmacılarının güzergahlarını da açıkça belirlemiş görünür. Bir yandan edebiyat çalışmalarının bilimsel bir niteliğe bürünmesi ve tarih, sosyoloji, felsefe, din, hukuk, iktisat ve siyaset gibi çok farklı disiplinlerin kavram ve metodolojilerini bir araya getirmesi önemli imkânlar sağlarken diğer yandan döneminde Türk edebiyatına dair geliştirdiği birçok temel tespitin günümüzde eleştirel gözle analizlerinin zayıf kalması, edebiyat araştırmalarında özgün ve dinamik yeni düşüncelerin üretilmesi imkânını sınırlandırır. Çalışmalarını Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde oluşturması Köprülü'yü bir başka açıdan da merkezi bir figür hâline getirir. Bundan dolayı Köprülü'nün çalışmalarına her yeni dönüş aynı zamanda bu çalışmaları ürettiği tarihsel dönemi anlamamızı da sağlar. Köprülü'nün çalışmaları edebiyat araştırmalarına bilimsel bir muhteva verilmesi yönünde çabaların sürdüğü, üniversitelerde edebiyat derslerinin nasıl verilmesi gerektiğine dair çözümler üzerine düşünülen, eski edebiyat alışkanlıklarının ve yaklaşımlarının terk edilmeye başlandığı ve edebiyat aracılığıyla yeni bir ulus oluşturma fikri

arasındaki bağlantıların sezildiği krizli ve karmaşık dönemi, bir geçiş dönemini anlamamız için kapı açar.

Tam da bu niyetle 4 Aralık 2020 tarihinde Samsun Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Düşünce ve Sanat Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (DÜSAM) işbirliğiyle düzenlediğimiz “Usûlden Yönteme: M. Fuad Köprülü’nün Edebiyat Tarihçiliği” sempozyumu aynı zamanda bu kitabın da çıkış noktasını oluşturmaktadır. Doğumunun 130. yılı vesilesiyle Mehmed Fuad Köprülü’yü hem anma hem de düşüncelerini “Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl” makalesi odağında kritiğe tabi tutma amacıyla gerçekleştirilen sempozyum, konuşmacı ve dinleyicilerin diyalojik bir platformda düşüncelerini paylaştığı bir icrayı da mümkün kıldı. Ayrıca oldukça genel, odağı veya sorusu belirsiz bilimsel faaliyetler geleneğinin hâlâ yaygın olduğu günümüz sosyal bilimler alanında bu sempozyum, bir farklılığın peşinde önemli bir kurucu ismin yalnızca tekil bir makalesini merkeze aldı. Bu doğrultuda araştırmacılar hem birbirlerinin çalışmaları hakkında hem de tekil bir makale odağında diyaloga imkân tanıyan kolektif bir düşünme pratiğini de görünür kıldılar. Bunun, katılımcıların görüşlerini kısa bir formda sundukları bildirimleri daha sonra detaylı birer makaleye dönüşme sürecinde şüphesiz büyük katkıları oldu. Bundan dolayı bu kitap alışlagelen türde bir sempozyum kitabı özelliği göstermemektedir, her bir makale sempozyumdaki “birlikte düşünme” sürecinin katkılarını belirgin şekilde içselleştirmiştir.

Köprülü, *Edebiyat Araştırmaları* kitabının önsözünde bu kitabında yer alan makalelerin konularıyla ilişkili olarak Doğu ve Batı eser ve araştırmalarından yararlanarak elde ettiği bazı sonuçları, yine yıllardır üzerinde çalıştığı hâlde yayımlamadığı yahut çeşitli yazılarında sadece sonuçlarına yer verdiği birtakım tarihî ve edebî meselelerin öne çıkanları üzerinde durarak bu eserdeki

her yazısını, ayrı birer cilt hâlinde yayımlamayı da düşündüğünü dile getirir. Bununla beraber bunu, Türk edebiyatı tarihinin çeşitli problemleri üzerinde çalışanların eleştirilerine arz etmeyi kendisi için çok keyifli bir görev saymakta olduğunu da ekler.

Bu bakımdan sempozyum tam da Köprülü'nün arzu ettiği gibi "Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl" makalesine bu alan üzerinde çalışan, farklı perspektiflerle eleştirel bakışlar sunan bildirilere yer verdiği kadar, özelde bu makalenin ve genel olarak Köprülü'nün edebiyat tarihi yaklaşımlarının bugünkü edebiyat araştırmaları için ne gibi imkân ve sorunlar barındırdığına dair çağdaş teorik tartışmaları da dikkatlere taşımıştır. Kitaptaki makalelerin bu tartışmaları derinleştirdiği ve yeni tartışmalara kapı araladığı söylenebilir. Böylece bu kitap Türk edebiyatı tarihinin kurucu ismi Köprülü'nün hem Türk edebiyatı çalışmaları için eleştirel bir şekilde yeniden düşünülmesini hem de onun edebiyatın çağdaş teorik sorunları ile hâlâ nasıl güncel bir bağ kurabildiğini ortaya koymayı amaçlayan metinleri bir araya getirdi.

Kitapta yer alan ilk makale sempozyumun da açılış konuşmasını yapan, yaptığı sunuşla hem sempozyum hem de Köprülü çalışmaları için bir açılış ufku sağlayan Selim Sırrı Kuru'ya ait. "Edebiyatı Dizgeye Getirmek: Köprülü'nün İlk Darbesi Olarak "Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl" metninde Kuru, yirmi üç yaşında genç bir araştırmacı olan Köprülü'nün bu makalede edebiyat tarihine dair oldukça geniş bir çerçeveyi nasıl kurduğu ve içerdiği zengin metinlerarası bağlantıları nasıl konumlandığı sorusundan hareket ediyor. Kuru, Köprülü özelinde "Usûl"e giden süreci, dönemin bağlamıyla Köprülü'nün makalesinin içerdiği edebiyat tarihi tartışmaları arasındaki bağlantıları ve Köprülü'nün edebiyatın tarih dizgesindeki yerini belirleyerek kendi dönemi Türk edebiyat tarihçiliğindeki yıkıcı etkisini ve bu etkinin ne anlama geldiğini tartışıyor.

Selim Sırrı Kuru'ya göre ‐Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl" makalesinde Köprülü'nün en önemli sorunu edebiyat tarihçisinin yaklaşımında yer alması gerektiğini düşündüğü öznelliğe bilim çerçevesinde nesnel bir tanım sağlama çabasıdır: ‐Zamanımızdan 110 yıl önce yazılmış bir makale günümüzde Türk edebiyatının karşı karşıya kaldığı çıkmazlar konusunda önemli dersler içermektedir. Ama derslerden de öte edebiyatı anlama çabamıza yol gösterecek bir canlılığa, yaşam gücüne sahiptir." Edebiyat tarihi tartışmalarının bugün çok değişik yataklarda aktığına dikkat çeken Kuru, bu tartışmalarda edebiyatın bir bilim olarak kurulduğu/kurgulandığı erken yirminci yüzyılda gerçekleştirilen çalışmaların yeniden ele alınarak değerlendirilmesinin önemli bir yer tuttuğunu vurgular. Bunun bir kazı çalışmasından çok bir öğütme, sindirme, yeniden daha başka bir noktada üretme çabası olduğunu belirten Selim Sırrı Kuru, ‐Köprülü'nün 'Türk Edebiyat Tarihi'nde Usûl' makalesi bu açıdan edebiyatın tarih dizgesindeki yerini belirleyerek kendi dönemindeki Türk edebiyatı tarihçiliğine ağır bir darbe indirirken, bu dönemdeki tartışmaların zenginliği konusunda da önemli, tarafımızdan ihmale uğrayan ipuçları taşımaktadır" diye ekler.

Şaban Sağlık, ‐Köprülü'nün 'Usûl' Makalesi Bağlamında 'Belirlenmiş Anlam Kodlarını Tartışmaya Açmak' ve Türkiye'de Edebiyat Bilimi" isimli makalesiyle kitapta yer alıyor. Köprülü'nün pek çok anlam kodunu ve yerleşik algıyı (görüşü) tartışma zeminine taşıdığını ileri süren Sağlık'ın bu makalesi Köprülü'nün ‐Usûl" makalesi aracılığıyla günümüzde Türk edebiyatı tarihi ve çalışmalarında devam eden sorunları tartışırken ‐Usûl" makalesini de yeniden düşünerek bu sorunlara ne gibi çözümler getirilebileceğine kafa yoruyor. Edebiyat biliminin, bir bilimsel disiplin olması hasebiyle, diğer disiplinler gibi sürekli kendini yenilemek zorunda olduğunu belirten Sağlık, bu durumu postmodernist li-

teratüre atıfla “belirlenmiş kodları tartışmaya açmak” ifadesiyle adlandırıyor. Genelde “sanat”ın, özelde ise “edebiyat”ın bilimin pasif bir nesnesi hâlini alıp alamayacağı meselesine değinen Sağlık, bilimin daha ziyade burada yöneldiği sanat ve edebiyat konusuyla uyum sağlayarak sürekli kendini yenilemesinin, yerleşik teamülleri ve kodlamaları tartışmaya açmasının zaruri olduğunu ileri sürer. Türkiye’de Türkoloji’nin kurucusu sayılan Köprülü’nün pek çok çalışması ona göre bu bağlamda kendisinden sonra gelen araştırmacıları daima yeni yollar üretmeye yönlendirmektedir.

Günil Özlem Ayaydın Cebe ise bu derlemede “Edebiyat Tarihi Yazımında Yöntem Sorunsalı: Usûl mü, Ulus mu?” başlıklı makalesiyle yer alıyor. Ayaydın Cebe, “Usûl” makalesini tarihsel bağlamına oturtuyor, ardından bu makalenin Türk millî kimliğinin/ulusunun icadı için nasıl bir işleve sahip olduğunu usûl ve ulus kavramlarını gündeme getirerek tartışıyor. Köprülü’nün edebiyat tarihi yazımına dair önerilerini bu bağlamda tartışan ve sorunsallaştıran Ayaydın Cebe, mevcut Türk edebiyatı tarihi yazımında Köprülü’den miras alınan geleneğin de etkisiyle nelerin eksik ve sorunlu bırakıldığını ve alternatif bakışların ne denli mümkün olduğunu da tartışmasına dahil ediyor. Bu amaçla bu yazıda, ulus-devlet perspektifinin ne kadar etkili olduğu, dönemin milliyetçi aydınları Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip’in görüşleriyle karşılaştırılarak değerlendiriliyor. Bu yolla, Köprülü’nün ulus-devlet kurulmadan çok önce onun söylemini içselleştirmiş bir edebiyat tarihçiliği anlayışı taşıdığı ileri sürülüyor. Ayrıca, Ayaydın Cebe günümüzde, alanın ihtiyaçları doğrultusunda, Köprülü’nün önerilerinin geçerliliğini de tartışmaya açıyor.

Kitapta, “Usûl ve Menşe: Fuad Köprülü’nün Yazılarında Edebiyat Tarihi” başlıklı makalesiyle yer alan Alphan Ak-

göl, Köprölü'nün edebiyat tarihi hakkındaki çalışmalarını bütüncül ve çok katmanlı bir perspektifle değerlendiriyor. Akgöl, Köprölü'nün edebiyat tarihi yaklaşımını kendi tarihsel bağlamı içerisinde çözümlemenin de bir adım ötesine geçerek onun yaklaşımlarına modern edebiyat eleştirisi içerisinde nasıl bir yer açabileceğini soruşturuyor. Bu makalesinde Akgöl, Köprölü'nün şiir ve düzyazı, edebiyat ve din, doğa ve kültür, antik ve modern, sözlü kültür ve yazılı kültür, yerleşiklik ve göçebelik gibi farklı kavramlara çalışmalarında nasıl yer verdiğini ve bunun edebiyat tarihi yaklaşımını nasıl belirlediğini, bunlardan yola çıkarak bugünkü edebiyat araştırmalarına dair ne söylenebileceğini detaylı bir şekilde çözümlüyor.

Atiye Gülfer Gündoğdu, “Köprölü ve Jauss'ta Edebiyat Tarihi Yazımı ve Alımlama Sorunu” adlı çalışmasında edebiyatı kurumsallaştırmayı ve yeniden şekillendirmeyi amaçlarken edebiyat tarihi yazımı sorununa yönelen Köprölü ve Jauss üzerine bir karşılaştırma gerçekleştiriyor. Bu karşılaştırmanın sunduğu imkânla, Köprölü'nün edebî metinlerin yorumlanmasında metoda açmış olduğu yer kadar okur, anlam ve etkinin kaçınılmazlığı üzerinde duruşuna da dikkat çekiliyor. Atiye G. Gündoğdu'ya göre okurun tarihselliği okurun edebî metinle kurduğu ilişkide boşlukta durmaz, o daha ziyade ön anlama ve etki tarihiyle örülen varlığına işaret eder. Böylece okuma, edebî metnin varlığını okurun ön anlamaları karşısında sergileyen, onu etkileyen, yönlendiren bir süreç hâlini alır. Köprölü'nün bu yaklaşımlarının çağdaş yorumlama tartışmaları için önemine işaret eden Atiye G. Gündoğdu, Köprölü'nün edebiyat tarihi bağlamında açmış olduğu düşünce alanının, yirminci yüzyılda dönüşen hermenötik binç için hâlâ anlamlı şeyler söylemeyi sürdürdüğünü ileri sürer.

Mustafa Uğur Karadeniz ise “M. Fuad Köprölü'nün 'Klasik Edebiyat' Estetiğine Dair Eleştirilerine Bir Cevap” makalesin-

de Köprülü'nün farklı yazılarında klasik edebiyata dair geliştirdiği fikirleri eleştirel bir süzgeçten geçiriyor. Makale, Köprülü'nün bugün bir kısmı hâlâ Türk edebiyatı çalışmalarında devam eden klasik edebiyata dair geliştirdiği özcü ve genellemeci yargılarının ne gibi sorunlar içerdiğine ve bunlara nasıl cevaplar geliştirilebileceğine odaklanıyor. Karadeniz, Köprülü'nün devrinin eski edebiyata olumsuz bakışının etkisiyle öne sürdüğü eleştirel görüşlerine bu edebiyatın estetiğinden hareketle yeterince cevap veremediğini ileri sürerek, yazısında Köprülü'nün klasik Türk edebiyatında estetiği bir dil meselesine indirgemesine, bu dönemin ürünlerine sanat eseri payesi vermekten imtina etmesine, asıl sanat eseri olarak halk edebiyatı ürünlerini işaret etmesine, halk edebiyatının kaynağı olarak gördüğü İslam öncesi Türk edebiyatını daha fazla öne çıkarmasına ve Acem taklitçiliği iddiasıyla klasik Türk edebiyatını özgünlükten yoksunlukla itham etmesine yönelik cevaplar arar.

Mustafa Altuğ Yayla “Köprülü'nün *Usûl*ünün ‘Öteki’leri: *Küberâ* ve ‘Yabancı’ Tesirler” yazısında Köprülü'nün İran, Arap ve Bizans tesirlerini Anadolu’da (zamanla Balkanlarda da) teşekkül eden toplumsal yapı ve edebiyat üzerindeki etkisini, kendi usûlünde nasıl araçsallaştırdığına odaklanıyor. Bu odağın gerisinde Köprülü'nün Anadolu’da “elitlerin” (küberâ) on beşinci yüzyılla beraber Bizans, Arap ve İran kültürünün tesirine girerek halktan yabancılaşılmaya başladığı, halkın ise bu tesirden uzakta kalarak “saflığını” büyük oranda koruduğu iddiası yatmaktadır. Yayla, Köprülü'nün sahip olduğu bu fikirselle temayülün kendi döneminin entelektüel ortamıyla paralel olduğuna dikkat çekerken, aynı zamanda bu iddiaların modern öncesi Osmanlı edebiyatı araştırmalarında bir paradigma kurduğuna işaret ediyor.

Kaan Kurt “Köprülü'nün Edebiyat Tarihi Yaklaşımında Metinlerarasılık” yazısında Köprülü'nün edebiyat tarihi yazımın-

da önerdiği metinlerarasılığın temel özelliklerini belirlemenin yanında, “Usûl” metninin kendi metinlerarası evrenini de deşifre etmeye çalışıyor. Kurt, yazıda ilk olarak Köprülü’nün önerilerindeki metinlerarasılığı “Usûl” makalesinde öne çıkan “tesir”, “ilham”, “mukayese” gibi kavramlarla birlikte tespit ediyor ve bu metinlerarasılığın ne gibi potansiyeller ve sorunlar barındırdığını Kristeva, Barthes, Genette ve Bloom gibi metinlerarasılık teorisyenlerinin düşünceleriyle birlikte tartışıyor. Daha sonra Köprülü’nün bu makalesinin içerdiği metinlerarası evreni metnin Lanson, Taine, Darwin gibi isimlerle kurduğu ilişkiler üzerinden anlamaya çalışıyor.

Servet Gündoğdu “Köprülü’nün Edebî Topos’unda Müphemiyet Olgusu: Tarih ve Yorum” başlıklı yazısında Köprülü’de usûl kavramının edebiyatın ontolojisi ve tarih düşüncesinde temellendiğini ileri sürerek, onun edebî eser ve usûl arasında ürettiği ontolojik ilişkinin yeni bir edebî düşünce için ortak bir düşünme mekânı açma, bir edebî topos üretimi olduğuna dikkat çeker. Gündoğdu, bu mekânın edebî eserin anlaşılmasında formel ve tarihsel eğilimler arasındaki olası ortaklıkları düşünmek için açıldığını, kesinliklerden ziyade belirsizliklere, ötekiyle kurulacak bir diyaloga imkân veren *soru olarak edebî eser* fikrini benimsediğini ileri sürer. Böylece Gündoğdu’ya göre bir edebî topos alanı olarak Köprülü’nün usûl kavramına işaret etmesi, “usûl müşkilâtı” olarak nitelediği sorunlar etrafında bilhassa mazi ile hâlin, millî ile ilminin, enfüsiyet (öznellik) ile âfâkîliğin (nesnellik), edebiyat ile tarihin nerede başlayıp nerede bittiğinin belirlenemediği, bir soru-cevap disiplini üreten ortak bir düşünme mekânı inşa etme kaygısıyla ilgili görünür.

Sempozyumda tohumu atılan ve burada makale olarak karşımıza çıkan bütün bu çalışmalara ek olarak kitapta başkaca çalışmalar da yer buluyor. Kitapta farklı bakışlarla değerlendiril-

len “Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl” makalesinin 1913 tarihli *Bilgi Mecmuası*’nın ilk sayısında yer aldığı şekliyle latinizasyonu Atiye Gülfer Gündoğdu’nun çeviriyazısıyla okurlara sunuldu. Bugün okurların Köprülü’nün muhtelif yayınevlerinden çıkan kitaplarında okuduğu makale orijinal metnin 1966 tarihli “kısmi” değişikliklerini içeren latinize edilmiş versiyonudur. (Köprülü’nün yayın haklarını elinde bulunduran Alfa Yayınları’na makalenin bu derleme içerisinde yer bulmasına imkân tanıdığı ve bu konuda sonuna kadar iletişim imkânlarını kullanan VakıfBank Kültür Yayınları ve Hazal Bozyer’e içten teşekkür ediyoruz.)

Gündoğdu’nun “Köprülü’nün Usûl Makalesini Tanımak: Usûl’ün İlk Basımı ile Yeni Harfli Basımı Üzerine Bir Karşılaştırma” çalışması Köprülü’nün “Usûl” makalesinde öne sürdüğü önerilerin izinde bu iki baskı arasındaki fark ve ilişkiyi ele alıyor. “Usûl”ün tahsisindeki mâhiyet ve niyetin üzerinde duran yazıda ayrıca, Edebiyat Araştırmaları’nın Köprülü imzasıyla sunulan önsözünde söz konusu olan bazı tarih sürçmelerinden hareketle ve çeşitli mektup, günlük, önsözler arasında yapılan gelgitli okumalarla “Usûl”ü tashih çalışmalarının arkasındaki hüznü hikâye de açığa çıkıyor.

“Usûl” makalesinin bu yeni latinizasyonunu esas alarak Kaan Kurt makalenin sadeleştirilmiş versiyonunu hazırladı. Son olarak “Usûl” makalesinde öne çıkan kavram ve isimlerden oluşan bir dizin de kitabın sonunda okurları bekliyor.

Servet Gündoğdu ve Kaan Kurt
Köln, Samsun, Temmuz 2022